

Подходи и модели на медийно образование

Лилия Лозанова

Abstract: Approaches and models of media education: *International documents of the European Union and UNESCO regulate the need for media education in the globalized world. Modern realities justify the need for media education of the young generation, which should effectively use the resources of the information area created by modern means of mass communication. Internationally, several leading approaches and models of media education are scientifically substantiated. Their knowledge creates prospects for development and application of this field of science in the context of today's challenges in the child-media dyad.*

Key words: *media education, models, approaches.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Глобалното медийно пространство, в което живеем от десетилетия налага вътвърждаването на нови научни области каквото е медийното образование. Необходимостта от създаването на такава научна област не само е осъзната в международен мащаб, но има своя дългогодишна история. Развитието ѝ е в отговор на съвременните реалности и факта, че живеем в общество, доминирано от въздействието на средствата за масова комуникация и от бурните темпове на актуализиране на съвременните информационни технологии.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Важността на медийно образование е регламентирано в редица международни документи, сред които са „Медийната грамотност в дигиталния свят /Резолюция на Европейския парламент от 16 декември 2008 г. относно медийната грамотност в дигиталния свят; Закljučения на Съвета от 22 май 2008 г. относно междукултурните познания и по-специално Европейския подход към медийна грамотност в цифрова среда; Декларацията на ЮНЕСКО от Грюнвалд относно медийното образование (1982 г.); Парижката програма на ЮНЕСКО от 2007 г. и др.

ЮНЕСКО отчита важността на медийното образование в съвременния свят, което през последните десетилетия е акцент на различни конференции – в Грюнвалд 1982, в Тулуза 1990, в Париж 1997, във Виена 1999 г., в Севиля 2002 г. и др. Така през 2012 г. ЮНЕСКО публикува и практическите ръководства за обучение на педагози, студенти и ученици - „Media education: a kit for teachers, students, parents and professionals” и „Pedagogical aspects of formation of media and information literacy” .

Според Руската педагогическа енциклопедия медийното образование (англ. media education, от лат. media – средства) е направление в педагогиката, насочено към изучаване от учениците на закономерностите на масовата комуникация (преса, радио, телевизия, видео и др.) [1].

В Оксфордската енциклопедия медийното образование е дефинирано като изучаване на медиите, което се отличава от обучението с помощта на медиите. То е свързано със знания за това как се създават и разпространяват медийни текстове; насочено е към развитие на аналитичните способности за интерпретация на медийното съдържание [5].

Както всяка област на човешкото знание, и медийното образование преминава през различни етапи в своето развитие, като в отделни периоди преобладават едни или други теории и модели. Според водещи специалисти, в световен мащаб концептуалните основи на съвременното медийното образование се променят. Този процес е свързан както с динамичното развитие на масмедияте и технологиите, така с промените в педагогическите концепции на фона на глобалните предизвикателства.

Според И. А. Фатеева основните подходи към медийното образование стават все по-конструктивни. След като отмина „предохранителния“ („защитен“) подход на аудиторията от средствата за масова информация (СМИ), сега са актуални и други подходи, акцентиращи на позитивното културологическо, естетическо и идеологическо въздействие на върху публиката. В реалната педагогическа практика тези подходи се ползват комплексно, за да се постигне максимално обогатяване на социалния опит на аудиторията при общуване с масмедииите[3].

Сред важните проблеми в това педагогическо направление са моделите на медийно образование. За тях липсва единна класификация, едни от специалистите ги определят на база водещи концепции и теории, а други – въз основа на целите и съдържанието на медийното образование и др.

Е. Саянова посочва, че въпреки различното разбиране на съдържанието и целите на медийното образование, може да се обособят три организационните модели на това педагогическо направление. Авторката разграничава предметен, аспект и проектен модел.

Предметният модел представлява разработване и внедряване на ЗИП и СИП-курсове в процеса на обучението. В редица държави се изучава специален предмет с различни названия и структура и с приблизително еднакво съдържание, като в качеството на основния обект функционират самите средства за масова комуникация с характерните си черти.

Аспектният модел на медийното образование разглежда като основен обект на изучаване не толкова средствата за масова комуникация, колкото техните продукти, така наречените „медийни текстове“. Анализът на различните текстове на СМИ включва търсенето от страна на учениците на отговорите за определен кръг въпроси, като самият начин за поставянето на въпроса в голяма степен определя и начините за търсене на отговори. В основата на съществуващите варианти на аспектния модел се намират модификации на разработените от учените на Британския Център за медийната грамотност (Centerfor Media Literacy) основни елементи на комуникативния акт, формулирани като пет ключови въпроса:

1. Кой създаде това послание?
2. Какви похвати са използвани, за да привлекат моето внимание?
3. Как различните хора биха могли да разберат това послание по различен от мен начин?
4. Какви ценностни характеристики, гледни точки, начини на живот са представени в или са пропуснати от това послание?
5. С каква цел и било изпратено това послание? [2, с.3]

Е. Саянова отбелязва, че предметният и аспектният модели не са взаимно изключващи. Според авторката, „най-продуктивно може да се окаже оптималното съчетание и на двата модела, когато в началния и средния етапи на обучението елементите на медийното образование се разпределят между традиционни учебни предмети, а в заключителния етап в учебната програма може да се въведе специален интегративен курс, задълбочаващ получените знания, умения и навици на качествено ново равнище [2, с.3]

Според А. В. Федоров основните модели на медийното образование във водещите страни в света може да бъдат обобщени по следния начин:

- **образователно-информационни модели** (изучаване на историята, теорията, езика на медийната култура и др.), които се опират на културологическата, естетическата, семиотическата, социокултурната теории);
- **възпитателно-естетически модели** (разглеждане на възпитателни, морални, религиозни, философски, ценностни проблеми в медийните материали), които се опират на базата на естетическата, религиозната,

- идеологическата, екологическата, протекционистката и др. теории на медийното образование;
- **практико-утилитарните модели** (практическо изучаване и прилагане на медийните технологии), базирани на теорията за „потребление и удовлетворяване на потребностите“ и на практическата теория;
 - **естетически модели** (ориентирани преди всичко към развитие на естетическия вкус и на анализа на най-добрите произведения на медийната култура), които са основани на естетическата/художествената теория и на културологическата теория;
 - **социокултурни модели** (социокултурното развитие на творческата потенциал на личността, разглеждано в плана на възприятието, въображението, зрителната памет, възможностите за интерпретация, анализ, самостоятелно критическо мислене и преценка на медийните текстове от всички видове и жанрове), опиращи се на социокултурната, културологическата, семиотическата, естетическата теория и теорията за развитието на критическото мислене [4, с. 49].

Според авторът тези модели и теории в повечето случаи не съществуват в чист вид, а свързани комплексно. Моделите, които представляват синтез от социокултурни, образователно-информационни и практико-утилитарни модели имат най-голямо разпространение и поддръжка във водещите страни в сферата на медийното образование.

А. В. Федоров предлага „Модел на медийно образование на бъдещите педагози“, в който „медийното образование се разглежда като процес на развитие на личността с помощта на средствата за масова информация [4, с.82].

Авторът смята, че този модел на медийно образование ще допринесе за развитие на културата на общуване с медиите, на комуникативните, творческите способности, критическото мислене, на уменията за пълноценно възприемане, интерпретация, анализ и оценка на медийните текстове. Моделът предлага обучение в различни форми на себеизразяване с помощта на медийни техники, като активно се използват възможностите на медийното пространство, телевизия, радио, кинематограф, преса, интернет, което помага по-доброто разбиране на „езика“ на медийната култура [4, с.82].

Според Федоров медийното образование може да бъде разделено на следните основни направления:

1/ медийно образование за бъдещи професионалисти в света на пресата, радиото, телевизията, киното, видеото, интернета - журналисти, редактори, режисьори, актьори, оператори;

2/ медийно образование за бъдещи педагози в университетите и педагогическите институти, в процеса на повишаване на квалификацията на преподавателите в училищата и вузовете по медийна култура;

3/ медийно образование като част от общото образование на учениците и студентите, които се обучават в общообразователните, средните специални училища, вузовете, което на свой ред може да бъде интегрирано с традиционните дисциплини или да е самостоятелно (факултативи, кръжоци и др.)

4/ медийно образование, провеждано в учрежденията за допълнително образование и различни центрове (домове за култура, клубове и др.);

5/ дистанционна форма за ученици, студенти и възрастни с помощта на пресата, радиото, телевизията, киното, видеото, интернет;

6/ самостоятелно обучение, което може да се осъществява в продължение на целия живот [4, с.83].

А. В. Федоров обосновава концептуалната основа на предлагания модел, която е синтез от културологическа, социокултурна и практическа теории на медийното образование.

Целта му е развитието на личността – нейната култура на общуване с медиите, развитие на творческите, комуникативните способности, критическото мислене/автономност, умение за пълноценно възприятие, интерпретация, анализ и оценка на медийните текстове, усвояване на различни форми на себеизразяване с помощта на медийните техники, подготовка на бъдещите педагози за работа в различни учреждения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представените концептуални модели и подходи към медийното образование може да бъдат разгледани в контекста на разбирането за учене през целия живот. Те са теоретична база от десетилетия за практическата реализация на медийното образование на различни страни – САЩ, Канада, Русия, Австралия, Великобритания и Франция и др. Натрупаният опит и добрите практики в медийното образование в международен мащаб, може се използват при разработването на теоретичната база за създаване на система на медийно образование и в България.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Руска педагогическа енциклопедия,
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/russpenc/12.php
- [2] Саянова, Е. Защо медийно образование,
http://www.onair.medmediaeducation.it/_casestudies/..%5Cfiles%5C4112009165129-749-79.pdf
- [3] Фатеева, И. А. Челябинск: Челяб. гос. ун-т, 2007,
<http://www.eartist.narod.ru/text23/0024.htm>
- [4] Федоров А. В. Медиаобразование будущих педагогов. Таганрог: Изд-во Кучма, 2005.
- [5] Федоров А. В. Медиаобразование и медиаграмотность. Таганрог: Изд-во Кучма, 2004

За контакти:

Гл. ас. Лилия Лозанова, катедра „Педагогика и управление на образованието“, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“- Шумен, e-mail: llozanova72@abv.bg, 0887 903020